Prof. Dr. Osman N. KOÇTÜRK, TÜRKİYE'NİN KALKINMASINDA: TARIM VE SANAYİ Yeni Bir Düzen

AGRİNDUS (Endüstri'nin Tarım Kesimi içinde Entegrasyonu)

Türkiye'de kesimler arası dengesizlik rahatsız edici bir ortam yaratmış ve yaşantılarımızı etkilemeye başlamış bulunmaktadır. Büyük şehirlere akın ve özellikle gizli işsizlik vatandaşlarımızın yaşama olanağı aramak üzere, yabancı ekonomilerin hizmetine girmelerine sebep oluyor. İthalât ve ihracatta başarısızlık ile dengesizlik, ekonomimizi her gün biraz daha zayıflatmakta ve ileri ülkelerle alış veriş yapmamızı engellemektedir.

Bir tarım ülkesi olan Türkiye'de, asıl amacı karanlık garip bir tüketim endüstrisi kaynaklarımızın yabancıların eline geçmesi için müsait bir ortam hazırlıyor. Bu durumda tarım ile endüstri arasındaki ilişkileri düzenleyen ve halkı köylere bağlayarak, endüstriyi de yurt sathına yaymayı öngören yeni bir düzen ve hayat görüşüne ihtiyaç artmaktadır.

Yapılan çalışmalar bir temel görüş ve felsefeden uzak kaldığı sürece başarıya ulaşmak veya başarısızlıkların gerçek sebeplerini anlamak mümkün olamayacağına göre, bugünkü karışıklıktan kendimizi kurtarmamız ve belirli bir düzen içinde çalışmamız lâzımdır.

Sosyalist, kapitalist ve karma ekonomi düzeni içinde başarılı bir şekilde uygulanabilen AGRINDUS[1] sisteminin kısaca, bilinmesini bundan dolayı yararlı görüyoruz. Türkiye gibi ekonomisi daha çok tarıma dayalı ve endüstriye sıçrama çabaları içinde bulunan bir toplum için bu temel felsefeye uygun davranma, sağlam ve istikrarlı kalkınmanın teminatı olabilir.

Bu kitapta düzenin nazariyatçısı Haim Halperin'in görüşlerinden yararlanarak ve yurdumuzun gerçekleri ile Anayasamızdaki hükümleri de dikkate almak suretiyle AGRINDUS[2] anlayışını kısaca anlatmaya çalıştık.

Yapılan açıklamaların üretici, tüketici ve aracı guruplar ile siyasî görüşleri değişik kimseleri de ilgilendireceğini ve birleştirici bir düzen olarak bu yeni düzeni tanımakla çıkış yolu arayanlara yardımcı olacağını tahmin ediyoruz.

Osman Nuri KOÇTÜRK
20 Ağustos 1967
Ankara

---

[1] AGRINDUS sistemi her gün biraz daha ciddiyet kazanmakta olan ekonomik dengesizlik ve moral yıkıntılara karşı kurulmuş, halktan yana bir yönetim düzenidir. İngilizce Tarım anlamına gelen **AGRICULTURE** ve Sanayi anlamına gelen **INDUSTRY** sözcüklerinin ilk bölümleri alınarak birleştirilecek olursa klasik sözlüklerde bulunması mümkün olmayan yeni bir sözcük ortaya çıkar. **İsrail Hebrew Üniversitesi Ziraî Ekonomi Profesörü Haim Halper**'in tarafından fikirlerini izah edebilmek için kullanılan bu kelime Türkçe'de ve başka dillerde de karşılık bulabilmektedir. Örneğin biz de **TARIM** ve **SANAYİ** sözcüklerini birleştirerek **TARSAN** anlamı içinde AGRİNDUS ünitelerine yönelebiliriz. AGRİNDUS felsefesi çağımızın ihtiyaçlarından doğmuş ve birinci bölümde kısaca açıklamaya çalıştığımız sorunların köy seviyesinde çözümlenmesini hedef tutmuştur. Öyle tahmin ediyoruz ki Türkiye'nin gelecekteki çalışmalarının demokratik düzen ve karma ekonomi sistemi içinde gerçeklere uyarlı bir yönetim felsefesine göre AGRİNDUS düzeyine oturtulması gerekmektedir. Son derece bozulmuş ve ülkemizin geleceği bakımından tehlike haline gelmeye başlamış olan, ekonomik sarsıntılar ile tarım ve endüstri kesimleri arasındaki dengesizliği, moral çöküntüyü önleme bakımından Agrindus sisteminden daha uyarlı bir düzen tanımıyoruz. İsrail'de geniş ve olumlu bir uygulama alanı bulmuş olan Agrindus sisteminin sosyalist, kapitalist ve karma ekonomi düzenine göre yönetilen çeşitli toplumlarda başarı ile uygulanabilir bir karakter taşımaktadır.

[2]

KONUYA GİRİŞ

19 uncu asrın ilk yansında başlayan endüstri devrimi, eski çağda parmakla sayılabilecek kadar az olan kalabalık merkezlerin sayısını çoğaltmaya başlamıştır. Ticaret, Sanat ve Kültür merkezleri olarak çağının gelişmelerine sahne olmuş büyük şehirler, endüstri devriminden sonra endüstri merkezlerinde kurulmaya ve hızla gelişmeye başlamışlardır. Şehirde yaşayanlarla, köylerde yaşayanların oran ve sayısına geniş etkiler yapan bu gelişmeleri XIX uncu asrın başından bu tarafa Dünyanın her tarafında izlemek kabildir. İnsanlar tarih boyunca biyolojik bir davranışa uyarak yaşantılarını en kolay ve en mutlu kalıplara göre sürdürebilecekleri bölgelerde toplanıp birlikte yaşamayı denemiş görünüyorlar.

Meyva sinekleri üzerinde yapılan denemeler, bu sineklerin bir ucundan bir mum alevi ile ısıtılmış bir bakır levha üzerinde kendileri için en uygun suhunete ulaşmış olan noktada kümelendiklerini göstermiştir. Sinekler gibi, bitkiler ve diğer canlı türleri de, ayni davranışa uyar zekâları ile olmasa bile içgüdüleri ile yaşamalarına en elverişli ortamı seçerek o ortamda yerleşirler. Sosyal bir davranış olarak kabullenmekten çok biyolojik bir içgüdü olarak değerlendirmeye elverişli olan bu davranışı zeki bir yaratık olan insanın hareketlerinde de görüyoruz.

Bir zamanlar uygarlıklara yataklık etmiş olan Akdeniz kıyıları ve bilhassa Ege sahilleri, insanların yaşamak için seçtikleri elverişli bölgelerdi. Orta Asya'da yaşamakta olan atalarımız oradaki içdenizin kuruması ve yaşama şartlarının güçleşmesi sonu bu biyolojik içgüdüye uyarak, yaşamaya daha elverişli topraklar aramak üzere bulundukları yeri terk etmişler, bu suretle büyük göç ve akınlar başlatılmıştır. Eski çağda yaşamaya daha elverişli bölgelerin ele geçirilmesi için yapılan mücadelenin bugün, büyük savaşların gerçek nedeni haline geldiğini görüyoruz. Bu temel davranış, çağımızda da değişmemiş ve fakat insanlar rahat yaşayabilmek için başkalarının sahip olduğu kaynaklara el atarak, onların gerçek sahibi olmayı tercih etmişlerdir. Modern teknolojinin uygulamaya sokulması ile, toprak ve iklim koşulları mükemmel olmayan bölgelerde bile uygarlıklar kurmak mümkün bir hale geldiğinden, başka toplumların kaynaklarını, insan gücünü, olanağını sömürmek ve kendi ayağına getirmek suretiyle Dünyanın her yerinde optimal yaşama şartlarını hazırlamak artık mümkün olabiliyor. Bundan dolayı Avrupa'nın dar ve yorgun topraklan üzerinde yaşayan batılı toplumlar, asırlardır yaşadıkları toprakları artık terketmek istemiyorlar. Bu bölgede kurulan modern endüstri ve bilinçli sömürgecilik çarkı, Dünyanın bütün nimetlerini bu insanların ayaklarına kadar getirmekte ve onlar dedelerinin yaşadığı kalabalık merkezlerde, eski mutlu düzenlerini devam ettirmektedirler. **Avrupa'dan göç etmiş olan bir gurup insanın Kuzey Amerika'da kurdukları uygarlık, bu ülkenin yerlilerini yok etmekle işe başlamış ve daha sonra da endüstrileşerek, Dünyayı sömürme olanağı kazanmıştır.** Köylerde yaşayanların kalabalık merkezlere akını ile başlayan yeni gelişmeler ve endüstri merkezlerinin kuruluşu XVII nci asrın sonunda Dünyanın bütün değer ölçülerinde önemli değişmelere sebep olmuş bulunuyordu. Bu yeni akım, biyolojik bir karakterden çok, biyo sosyal bir karakter göstermekte, aklın içgüdülere hâkimiyeti yeni akımın niteliği olmaktadır. Artık insan doğanın bütün nimetlerinden ölçüsüz olarak faydalandığı köy hayatını bırakarak, geçimini sağlamak için endüstri şehirlerinin sisli ve dumanlı havasını teneffüs ederek, bir robot gibi çalışmanın zarurî olduğuna inanmış ve apartmanlarda konserve kutularına yerleştirilmiş sardalye balıkları gibi sun'î bir yaşantıyı, köylüklerin insana daha uyarlı yaşantılarına tercih etmiştir. Endüstrideki üstün kazanç ve istikrar, tarım kesimindeki gelir düşüklüğüne ve istikrarsızlığa galebe çalmış bulunuyor. Güvenlik duygusu ve geleceğini garantiye bağlama içgüdüsü, tarım kesiminden geçinen milyonları, endüstri ve hizmetler kesimine aktarmış ve kalabalık merkezlerde yaşayan nüfus son 150 yıl içinde hızla artarken köyler tenhalaşmıştır.

Birleşik Amerika'da 1790 tarihinde büyük şehirlerde yaşayan insan miktarı, tüm nüfusun ancak % 5,1 kadarını teşkil etmekteydi. 1850 tarihinde bu oran % 15,3'e ve 1940 da % 56.5'a, 1950 de ise % 59,0'a yükselmiştir. Eğer 2500 insanın toplu olarak yaşadığı merkezleri kasaba olarak kabul ederek bir hesaplamaya girişecek olursak, bugün Birleşik Amerika'da nüfusun % 88,5 kadarının kalabalık merkezlerde yaşamakta olduğunu söylemek kabil olacaktır. **(The Economist ,10. Feb., 1962, p. 515, a diagram).**

İngiltere'de, XIX uncu asrın başında tüm nüfusun ancak % 10 kadarı kalabalık merkezlerde yaşarken bu nisbet 1921 yılında % 80'e çıkmış ve 1961 yılında da ayni düzeyde kalmıştır. Birleşik Amerika ile İngiltere'de gayet hızlı bir tempo ile vaki olan bu gelişmeler, bilhassa İkinci Dünya Savaşından sonra geri kalmış ülkelerde de kendini göstermeye başlamış ve Asya, Afrika, Güney Amerika gibi daha çok köylüklerde yaşayan insanların çoğunlukta olduğu bölgelerde, endüstrileşmeye bağlı bir şehirleşme cereyanı belirmiştir. Az kalabalık merkezlerin, daha kalabalık şehirler haline gelişinde endüstrileşmenin en önemli etken olduğunu bu ülklerde çok daha açık bir şekilde görebiliyoruz. Kasaba ile kalabalık şehrin sosyolojik yapısı ve karakteri arasında önemli farklar vardır. Bu karakter farkı bilhassa köy ile şehir kıyaslandığı zaman çok daha bariz bir hale gelmektedir. Endüstri merkezlerinde ve kalabalık şehirlerde sosyal bir tecanüs (Heterogenity) sağlamak mümkün olmadığı halde, köyde bunun kendiliğinden şekillendiğini görüyoruz.

Şehirde yaşayanlar arasında gelir ve sınıf farkları uçurumlar yaratabilecek kadar değişiktir. Çalışma alanlarının farklı oluşu, eğitim imkânları ve kültür farkları kalabalık şehirde yaşayan insanlar arasında dil, örf ve adet farkları bile yaratabilmekte, çıkar gurupları arasındaki sessiz mücadele yaşantıları tatsız bir ortama sürüklemektedir. Kalabalık şehir halkına hâkim olmak ve onları ayni şekilde etkileyerek bir anlayış etrafında birleştirecek yeni değerler bulmak ve bu değerleri kullanmak gerçekten zor bir iştir. **Bundan dolayı şehirleşme ve endüstri merkezlerinde yumaklanma cereyanına karşı olan sosyologlar ile köylerde yaşamaya taraftar olan ve köy hayatını öğen sosyologlar arasında hâlâ devam eden çetin bir mücadele vardır.**

Şehirdeki yaşama şekli ile köydeki yaşama şekli karşılıklı olarak mukayese edilecek olursa, şehirdeki yaşama şeklinin tüm olarak farklı olduğu görülecektir. Şehirlinin yaşantılarına daha hızlı bir tempo hâkimdir. Köye nazaran çok daha dinamik bir karakter gösteren kalabalık şehirlerde hayatını kazananlar, değişik kalıplara göre çalıştıklarından değişik itiyatlar kazanır, örfleri ve âdetleri bakımından da menşe aldıkları köy ünitesinden uzaklaşırlar. Bunların büyük şehirlerde doğan çocukları ise artık köyden kopmuş ve köy hayatına tahammülü olmayan ayrı bir varlık niteliği gösterirler. Yeni şekillenen, her gün biraz daha kalabalıklaşan endüstri merkezlerinde ve kalabalık şehirlerde köy yaşantılarının henüz muhafaza edildiği (gecekondular) bölgelere rastlanabileceği gibi, köy hayatından şehir hayatına geçişi temsil eden gruplara ve bundan başka tamamen şehirleşmiş topluluklara da rastlamak kabildir.

Bu tip ünitelere bilhassa Türkiye gibi bir düzenden başka bir düzene geçme oluşumu içinde olan memleketlerde daha çok rastlıyoruz. **Aslında köy ile şehri birbirinden bıçakla keser gibi ayırmak ve ayrı ayrı mütalea etmek yanlış bir davranış olur.** Çünkü en eski ve kendi içinde düzenlenmiş şehirlerde dahi köyün etkilerini görmek kabildir. Köy ile şehir, endüstri ile tarım arasındaki ilişki Dünyanın hiç bir yerinde tam olarak koparılamamış ve bu üniteler arasındaki karşılıklı alışveriş sıfıra indirilememiştir.

Bundan dolayı biri gittikçe büzüşen ve küçülen ve diğeri ise serpilip gelişen köy ve şehir anlamları kullanılırken temelde müşterek olan birçok niteliğin de mevcudiyeti akıldan çıkarılmamalıdır. Buhar gücü kullanılmaya başlanılmadan önce bir milyon insanın bir araya gelip beraberce yaşayabileceklerini düşünmek gerçekten güç bir işti. Bugün ise üç beş milyon insanın bütün ihtiyaçlarının aksamadan karşılanabildiği kalabalık şehirlerin sayısı az değildir. Bu şehirlerde yaşayan insanlar işlerine otomobiller, otobüsler, trenler ve tramvaylarla taşınmakta, ulaşım vasıtaları yer üstü kadar yerin altına oyulmuş geçitlerden de faydalanmaktadırlar. Çocuklar gökdelenlerin arasında günde birkaç saat güneş alan yeşil sahalarda, evcil hayvanlarla oynama mutluluğunu tatmadan yetişiyor ve gelişiyorlar. Bu çocukların oynadıkları bütün oyuncaklar basit makinelerden ibarettir. Bir oyuncak otomobil, konuşan bebek, evin salonuna döşenen raylar üzerinde hareket ederek çocuğu eğlendiren oyuncak tren kırılıp parçalanacak olursa birtakım çarklar, yaylar ve vidalardan ibaret olduğu görülür.

İşte bu ortam içinde yetişen şehirli çocuk, köyde yetişen çocuktan çok farklı bir anlayışa sahip olmaktadır. Köyde yetişen kazandığı tecrübe ve çevresi ile kurduğu

ilişkiler bakımından **«İnsan insanın dostudur»** anlayışına uyarlı bir ortamda gelişirken mekanik araçlarla oynayan ve güneşin doğuşunu bir gökdelenin 53 üncü katından seyreden çocuk **«İnsan İnsanın Kurdu veya Düşmanıdır»** inancı ile yetişmektedir.

Şehrin gürültülü hayatı ile bu çocuğun çevresinde olup bitenler onu başlangıçtan itibaren mücadeleci bir yaratık haline getirir. Böyle olmasına rağmen insanın yapısında ve çatısında mevcut olan doğanın kucağında yaşama eğilimi yorgun şehirlide de zamanla kendini göstermekte ve büyük şehirlerde emeklilik çağını idrak etmiş veya bu çağa yaklaşmış olanlar artık bir köy kulübesinde ve tabiatın kucağında sakin bir hayat sürmeyi en çok özledikleri bir rüya haline getirmişlerdir. Bu rüyayı gerçekleştirmek isteyen şehirliler ise kısa bir süre sonra köyde de yaşamanın mümkün olmadığını fark eder ve tekrar kalabalık şehrin gürültülü ortamına dönerler.

İnsanı şaşkın ve ne istediğini iyi bilmez bir yaratık haline getirmiş bulunan endüstri devrimi kendisi ile birlikte sayısız problem getirmiştir. Bir arada, hızlı ve streslerle dolu bir hayat yaşamanın sebep olduğu **«Sivilizasyon Hastalıkları»** tıp otoritelerini en çok meşgul eden konu haline gelmiş bulunuyor. Kalb ve damar hastalıkları, çocuk felci, kanser şehirde yaşama ve anormal yiyeceklerle beslenmenin ortaya çıkardığı problemler olarak kabul edilebiliyor. Ruh ve sinir hastalıkları ile yorgunluk ve çöküntülerin sebep olduğu tahribat, içme suyu temiz olmadığı için hastalıklara maruz bulunan köy ünitesindeki tahribattan daha az değildir. Gürültü, her gün ve her dakika çözümlenmesi güç bir mesele ile karşı karşıya gelme zorunluğu şehirliyi müzmin bir hastalık gibi törpülemektedir. Şehirde yaşayanlar gece hayatı, alkol ve tütün ile diğer kötü alışkanlıklardan, köylerde yaşayanlara nazaran daha çok zarar görürler.

Böyle olmasına rağmen insanlar devamlı olarak şehre akmaktadırlar. Şehrin yorucu ve insanı kendinden uzaklaştırıcı hayatı, köyde yaşayanı kendine çekmektedir.

Asırlarca önce Mısır'da Safo isimli bir fahişenin insanları birbirine kattığı günlerde kuzeye doğru seyahat eden bir rahip, bir gece bir manastıra misafir olduğunda etrafına halkalanan ve İskenderiye'de olup bitenleri öğrenmek isteyen din adamlarına, büyük şehrin iğrenç hayatını dilinin döndüğü kadar anlatmaya çalışmış ve fahişelerin erkekler ile sokaklarda buluştuklarım tiksinerek anlatmıştır.

Bu iğrenç yaşantıyı tiksinti ile takip eden rahipler gece odalarına çekildikten sonra uzun uzun düşünüp kararlarını vermiş bulunuyorlardı. Ertesi gün manastırı terk edecek olan kuzey yolcusu, manastırda allahaısmarladık diyecek tek rahip bulamamıştı. Çünkü rahiplerin hepsi, bir gece önce tiksinerek izledikleri olayların sokaklarda cereyan ettiği İskenderiye'ye bir an önce ulaşmak için manastırı terk etmiş ve kuzeyden güneye doğru yol almaya başlamışlardı. (Şimdi bu hikayeler TV kanallarında paparazzi şeklinde sunuluyor.)

Düşünen ve bilen adam şehirdeki yaşantıyı beğenmemekte ve ondan kaçma çarelerini aramaktadır. Fakat manastırlardaki rahipler ile köylerde yaşayan bilinçsiz insanlar şehrin hikâyelerini dinleye dinleye, yenemeyecekleri bir özlemin içine düşer ve kendilerini insanı öğüten bu değirmenin taşları arasına atarlar. Sokaklarından altın toplayacaklarını sandıkları şehirlerde ise onları bir sıra mutsuz olay beklemektedir. Şehirden köye giden insan bir süre sonra tekrar şehre dönebildiği halde, köyden şehre gelen artık geri dönememektedir. **Mutsuz yaşantısını böylece devam ettirerek köyle şehir arasındaki köprünün temeline atılmış bir moloz olarak kalan ve hayatını böylece yitiren milyonlara Dünyanın her yerinde rastlamak kabildir.**

Bu güçlü akım 1910- 1957 yılları arasında yalnız Birleşik Amerika'da 12 milyon insanın köyden şehre göç etmesine sebep olmuş bulunuyor.

İngiltere'de 1881 yılı ile 1951 yılları arasında köylerdeki insangücü, % 13'den, % 5'e ve 1955 de ise °/o 4,5'a kadar düşmüştür. Bir anlama tarımsal üretimi etkilemesi gereken köydeki insan gücünde azalış, Amerika Birleşik Devletlerinde ve İngiltere'de koşulları değiştirememiştir. Tarımın makineleştirilmiş ve modernize edilmiş bulunması üretgenliği (prodüktivite) artırmış olduğundan, bu

iki ileri ülke, artan nüfusun da yiyecek ihtiyacını daha mükemmel bir standarda göre karşılama imkânına ulaşmış bulunuyorlar. Birleşik Amerika'da bir tarım işçisi kendisinden başka 25 - 30 insanı doyurabilecek kadar besin maddesi üretebildiğinden köy nüfusundaki azalış bu toplumu etkilememiştir. Fakat **Türkiye'mizde ve bizim koşullarımız altında bulunan diğer ülkelerde köyde çalışan üç insan, şehirde yaşayan bir insanı bile doyuramadığından, bu insanların da köyü terk edip büyük şehre göç etmeleri hayatî bir önem taşır.**

Teknik bakımdan ileri ülkeler şu günlerde insanın toprakla ilişkisini tamamen koparacak çalışmalar yapıyorlar. Buhar ve elektrik gücü ile köyde yaşayanların büyük bir çoğunluğunu büyük şehirlere çekebilmiş olan insanoğlu, atom enerjisini kullanmaya başladıktan sonra sentez yolu ile yiyecek maddeleri hazırlamayı ve güneşten Dünyamıza akan enerjiyi sun'î araçlarla depo ederek, bitkileri aradan çıkarmayı düşünmektedir. Bitkiler güneşten Dünyaya gelen enerji ünitelerini karbonhidratlar, yağlar ve proteinlerin moleküllerini içine hapsederek insana gıda maddeleri aracılığı ile aktarma etmektedirler.

Ayni şeyi yapabilen bir sistemin kurulması bitkileri ve hayvansal yiyecekleri de lüzumsuz hale getirecek ve belki bir gün endüstri merkezlerinde sentez yoluyla yiyecek yapan tesisler de kurulacaktır. Fakat insana şimdilik bir **Jule Verne** hikâyesi gibi gelen bu ihtimaller üzerinde durmak istemiyoruz. XX nci asrın sonuna yaklaşmakta olan insan henüz topraktan koparılamamıştır. Feza yolculuğuna çıkan astronotlar bile beraberlerinde toprakta yetiştirilmiş yiyecekler bulundurmakta ve bununla beslenmektedirler. **Gökdelenlerin 53 üncü katındaki çocuklar her sabah bir ineğin memesinden sağılmış süt ile karınlarını doyuruyorlar.** Bu yiyecekleri üretmek ve büyük şehrin doymak bilmez ağzına ulaştırmak için bugün bile milyonlarca insanın köylerde yaşaması ve toprakla güreşmesi gerekiyor. Toprak insanların süt anası olarak durumunu tarihten önceki çağda olduğu gibi muhafaza etmekte, topraktan gelmeyen yiyecekler ve yiyeceklere renk, koku ve lezzeti artırmak için katılan kimyasal maddelerle beslenenler cezalandırılmaktadır. Kanserogen (kanser yapıcı) etkileri olduğu anlaşılan bu cins maddeler Dünyanın her yerinde kanunlarla yasaklanmışlardır. İnsan yaşamak, çalışmak ve sağlığını korumak için gene toprakta yetiştirilen bitkisel yiyeceklerle, hayvandan elde edilen besinlere muhtaç bulunuyor. Tabiat ana bu noktada gayet kıskanç davranmakta ve onları insafsızca cezalandırmaktadır. Bundan dolayı biz bu gerçeğe uygun olarak hareket etmek ve ayaklarımızın altındaki toprakla ilişkilerimizi dikkate alarak yeni bir düzen kurmak durumunda bulunuyoruz. Topraktan ve doğadan tüm olarak kopamamış olan insanın şehirlerde toplanarak köyleri tamamen boşaltması nasıl olsa mümkün olamayacak ve mevcut nizamı değiştirene kadar bir kısım insanın şehirde yaşaması için bir kısım insanın da köyde bulunması gerekecektir. Tekniğin geliştirilmesi ve tarımın mekanizasyonu İngiltere ve Birleşik Amerika'da olduğu gibi üretimi etkilemeden köyde yaşayan nüfusun azaltılmasına yararlı bir ortam hazırlamakta ise de ayni şeyleri geri kalmış ülkelerde ve örneğin Türkiye'de hızla uygulamak toplumun geleceği bakımından çok tehlikeli ve yanlış bir uygulama olabilir.

Köyden şehre akın, bir anlamı ile de tarım kesiminden endüstri kesimine kayma demektir. Teknolojideki hızlı gelişmeler büyük şehirlerde yaşayan ve endüstriden para kazanan kişileri zengin insanlar haline getirmiş bulunuyor. Köyde yaşayanın bir yılda kazanamadığını şehirli bazen bir günde kazanabilmekte ve bunu bir günde harcayıp başka bir kazancın peşine düşmektedir. Köydeki ise az kazanıp az harcamaktan ibaret tutucu bir yaşantıyı sürdürme durumundadır. Buna rağmen şehirde yaşayan kadar yorulur ve bazen daha çok yorulması gerekir.

Aslında bütün insanlar başka bir insana hizmet etmek için yaratılmışlardır. Bu emek alışverişi adil olursa, bizim belirli bir düzen içinde yaşamamıza yardımcı olur. Köyde yaşayanlar ağır hizmet koşulları içinde, şehirlinin yiyecek ve ilkel madde ihtiyacını karşılarken, endüstri merkezlerinde yaşayanlar kendilerini pek yormadan makineleri hizmete sokarak imal ettikleri bazı araç ve gereçlerle köylüye ve şehirde yaşayan diğer kişilere hizmet etmekte ve fakat bu hizmetleri karşılığı daha çok kazanç sağlamaktadırlar. Sonucun böyle oluşunda şehirlerin yalnız bir endüstriel üretim merkezi olmakla kalmayıp, yetkileri elinde bulunduran yönetici gurupların da barındıkları merkezler oluşunun etkisi büyüktür. Bu merkezlerde yöneticiler ile üreticiler arasında kurulmuş olan ilişkiler ve dostluklar

ticarî operasyonlarla köylünün elindekinin ucuz alınmasına ve köylüye satılanların da yüksek fiyatlarla satılmasına yardımcı olmaktadır. **Paranın şehirlerde birikmiş olması ile tesislerin şehirlerde oluşu, şehrin köy üzerindeki hegemonyasını devam ettirmesi bakımından iş adamlarına yardımcı olur.** Üniversiteler, okullar, sanat ve ticaret merkezleri hep büyük şehirlerde kümelenmiş ve endüstri ile yakın ilişkiler kurmuşlardır. Dostluklar halinde gelişen bu ilişkiler daha sonra şehrin köy üzerindeki baskısını artırmak için etkili bir araç olarak kullanılacaktır.

Sayıları gittikçe çoğalan büyük şehirlerin gittikçe kalabalıklaşan halkını sayıları ve nüfusu hergün biraz daha azalan ve ekonomik gücü zayıflayan köy üniteleri sırtından ilânihaye geçindirmek kabil değildir. Bunun bir limiti ve bir sınırı olması gerekir. Çünkü büyük şehir bir taraftan endüstrisinin mamullerini satmak ve bir taraftan da topraktan yetiştirilecek olan ürünlere olan ihtiyacını karşılamak için köy ünitesini iki yönlü bir yüzey üzerinde mütemadiyen istismar etmektedir. **Alırken ve satarken daima zarara uğrayan köylü, zamanı gelince bu yaşama düzenine tahammül edemez hale gelmekte ve biraz açıkgöz olanları köyü terk ederek, büyük şehirlere ve hatta yabancı ülkelerin büyük şehirlerine kadar kaçmaktadırlar.**

Oradaki hayatı tanıdıktan sonra da bu insanı tekrar köye döndürmek artık mümkün olmadığından tüketici gurup bir kişi fazlalaşmış ve üretici güç ise belirli bir nisbete göre azalmış bulunuyor. İşte bütün mesele burada düğümlenmekte ve şehir ile köy arasındaki dengeyi sağlayacak yeni bir düzenin düşünülmesi bundan dolayı gerekmektedir. Bu akımın böylece devamı halinde çok garip bir durumun ortaya çıkacağı aşikârdır.

> Nüfusu 50 milyonu aşkın büyük şehirlerin kurulması ve bu şehirlerde iskân, trafik, beslenme gibi meselelerin çözümlenmesi belki mümkün olabilir. İnsanlar teknik olanaklarını harekete getirerek yer altında 20 katlı metrolar yapıp trafik meselesini böyle çözümleyebilirler. 300 katlı binalarda yüzbinlerce insanın barındırılması ve hergün işine ulaştırılması belki kabildir. Fakat böylece üretilen endüstriel ürünlerin üstün kârlar sağlamak suretiyle satılabileceği binlerce köy ünitesi düşünmek ve bu köylerin 50 milyon insanın yiyecek ihtiyacını karşılayabilecek bir çalışma düzeni içinde bulunacağını farzetmek gülünç olur. Bu noktada biraz durup, bu işin nereye varacağını ve bütün Dünyaya sirayet etmiş olan şehirleşme eğilimini toplumun çıkarlarına uyarlı bir şekilde nasıl önleyebileceğimizi düşünmemiz gerekiyor, işte AGRİNDUS anlayışı bu ihtiyaçtan doğmuştur. Bir taraftan köy ile şehir bir taraftan tarım ile endüstri arasındaki dengenin tesisi zarureti bizi şehir ile köy ve tarım ile endüstri arasında statik bir birey üzerinde düşünmeye zorluyor. Bu bireyin kurulması ve işletilmesi zora dayalı olmamalı ve insanlar bu ünite içinde mutlu ayni zamanda yaradılışımıza uygun bir hayat sürebilmelidirler. işler sıkışınca şehirlerde yaşayanları süngü ile apartmanlarından çıkarıp, köylerde kurulacak kulübelere yerleştiremeyeceğimize, tırnakları ve saçları boyalı bir sekreter hanımı köye gidip tar-hana hazırlamaya zorlayamayacağımıza göre, Türkiye'nin şu kritik devresi içinde bazı tedbirler alınabileceğini düşünüyoruz. Bu kitap Haim Halperin'in AGRÎNDUS isimli kitabı esas alınarak ve Türkiye gerçekleri düşünülmek suretiyle bu temel anlayış içinde kaleme alınmıştır. (Şimdi yeni çıkan kanunlarla köyler şehrin mahalleleri oldular.)

TARIM ENDÜSTRİ DENGESİNDE KÖY VE ŞEHİR

Bütün Dünyada köy ile şehir arasındaki denge tehlikeli bir şekilde sarsılırken, tarım kesimi ile endüstri ve hizmetler kesimi arasındaki denge de sarsılmış bulunmaktadır. Teknolojide ilerlemiş olan Birleşik Amerika ve İngiltere gibi ülkeler bu denge sarsıntısını, prodüktiviteyi etkileyen araç ve gereçleri hizmete sokarak atlatabilmiş iseler de, Türkiye'mizin de dâhil bulunduğu birçok geri kalmış ülke bu iki kesim arasındaki dengesizliğin zararlarım görmüş bulunuyorlar. **Bir tarım ülkesi olarak tanımlanan Türkiye'mizde insanların köyden büyük şehirlere kaçmış olmaları artık ekmeğimizin, yağımızın, ilkokullardaki çocuklarımıza verilen sütün, yabancıdan sağlanmasını gerektirmiştir.**

Büyük şehirlerde yaşayan tüketici guruplar, köy üzerindeki baskılarını büsbütün artırdıklarından köyden şehre ve hatta Türk köyünden batı Avrupa'nın endüstri merkezlerine korkunç bir akın başlamış ve köyler boşalmıştır. Tarım kesiminden kaçıp, endüstri ve hizmetler kesimlerinde yaşama olanağı arayan bu insanların büyük şehir çevresinde gecekondularda yumaklandıklarını görüyoruz. Çünkü endüstri ve hizmet kesimleri, tarımdan kaçanları absorbe edecek şekilde cihazlanmamış ve bunlara iş sahası hazırlayamamıştır. Endüstrinin böylece gelişememesinde şüphesiz köyden ibaret olan pazarın satın alma gücünün zayıf oluşu ile hergün biraz daha zayıflamakta oluşunun da büyük bir yeri vardır.

İş böyle olunca Türk köyünün besleyemediği, büyük şehirler halkını borçlanarak alınan yiyecek maddeleri ile beslemek ve satılacak bir şeyimiz olmadığından ve endüstrimiz dış ülkelere satış yapamadığından insangücünü satmak, yahut da dinlenmek için Türkiye'ye gelecek üç beş turistin bırakacağı birkaç dolara bel bağlamak durumunda kalıyoruz.

Yabancı sermaye kendi köylüsüne satamadığı endüstriel ürünleri de Türk köyünde pazara çıkardığından, köyün kaynakları bu suretle yabancı ülkelerin hizmetine girmektedir. Türk tarımı ile yerli endüstrinin arasına girmiş olan yabancı sermaye alım ve satış safhalarında sağlanan çıkarları iki ünitenin de elinden alarak kendi kasasına aktardığı için Türk köyündeki bunalım artık büyük şehirlerde de kendini göstermeye başlamış ve bu bir siyasî uyuşmazlık yaratmış bulunuyor. Çıkar guruplarının siyasî örgütlere sızıp, çıkarlarını bu yoldan devam ettirmeye çabalamalarının da gerçek sebebi budur. Bozulan dengenin belirli bir gurubun çıkarını engellemeden ve yabancı sermayenin çıkarlarını da korumak suretiyle denge haline getirilmesi gerçekten güç ve sun'î baskıları gerektiren bir yönetim şeklidir. Bize kalırsa Türkiye'nin asıl meselesi de budur.

XIX uncu asırda İngiltere ve Birleşik Amerika gibi ülkeleri etkileyen büyük şehirlere akın cereyanı İkinci Dünya Savaşından sonra geri kalmış ülkeleri de etkisi altına aldığı için, geri ülkeler bu hareketin daha önce başladığı ekonomileri endüstri ile güçleşmiş ülkelerin iktisaden sömürdükleri bölgeler haline gelmiş bulunuyorlar. Millî gelirin ve millî prodüktivitenin düşük olduğu geri ülkelerde sömürülebilecek kaynaklar doğal kaynaklar ile bu ülkeler insanının emeğinden ibaret kalmaktadır. Orta Doğu ülkelerinden birçoğu sahip oldukları petrol kaynakları ile ileri ülkenin sömürme arzusuna cevap verirken, Türkiye ve koşulları bize benzeyen ülkelerde, köyde yaşayanlar yabancıların sömürücü davranışlarını tatmin edebilecek bir sömürme aracı olamamakta ve buna konu teşkil ettiklerinde büsbütün zayıflamaktadırlar. Türkiye'de köy ünitesi endüstri ile uzaktan veya yakından ilişkisi olmayan tam bir tarım ünitesidir. Bu ünitenin yetiştirdiği mahdut sayıdaki tarım ürünlerinden pek mahdut bir kısmı ihraç mevzuudur.

Tütün, pamuk, fındık, incir, üzüm, zeytinyağı, afyon gibi parmakla sayılabilecek kadar az toprak ürünü büyük şehirlerde yaşayan iş örgütlerinin aracılığı ile yabancı ülkeye aktarıldığı zaman kazancın önemli bir kısmı şehirde tutulmuş ve pek sınırlı bir kısmı köye aktarılmış olur.

Buna karşılık yabancılar ve şehirde yaşayanlar tarafından köye sokulan ve köyde satılan ihtiyaç maddelerinin çeşit ve miktarı hergün biraz daha artmaktadır. Eskiden köyden şehire akan ve köy ünitesinin şehirden para kazanmasına yardım eden yemeklik yağlar, bugün margarin halinde endüstri merkezlerinden köye akmaktadır. Aslında ilkel maddesi, tesisleri ve sermayenin önemli bir kısmı yabancıya ait olan bu çeşit yağlar karşılığı köylünün ödediği para şehirde de kalmamakta ve bunun bir kısmı da yabancı ülkelere transfer edilmekte, bir daha köye dönmemektedir. **Artık bir ihtiyaç haline gelmiş olan transistörlü radyolar, lâstik ayakkabılar, ilâç, yabancı gazozlar, plastik eşya ve bütün tüketim maddeleri ile şehirli ve yabancı ortakları köyün gelirine el koymuştur.** Buna karşılık köylünün şehirliye ve yabancıya satabileceği tarımsal ürünlerin miktar ve kaliteleri köyün ihtiyaçlarını karşılama bakımından yeterli kabul edilemeyecek bir seviyeye düşmüş bulunuyor. Şu halde Türkiye'deki tarım endüstri dengesi başta yabancı sermaye olmak üzere şehirlinin bencil davranışları ile ve hızlı bir tempo ile bozulmuş, tashihi hayli güç bir ortama girmiştir. Şehirden köye satılan endüstri ürünleri, köydeki tarımsal üretimi artıracak ve bu suretle köyden şehre satılan ürünlerin miktar

ve kalitesini köy lehine düzenleyerek kazancı artıracak maddeler olsaydı denge bu kadar ciddî bir şekilde bozulmayacaktı. Kurtuluş savaşını izleyen ilk yıllarda ekonomimiz çok fakir ve güçsüz olmasına rağmen tarım endüstri dengesi başarı ile korunmuştur. Yabancı müdahalenin bu dereceye varmamış olması dolayısıyla köyle şehir arasındaki ilişkiler belirli kalıpların dışına taşamamıştı. **Köylü pazara yağ, yoğurt, yumurta ve ürettiği toprak ürünlerini getirir, bunlar karşılığı edindiği para ile de kasabadaki ilkel endüstrinin kendisi için hazırladığı temel ihtiyaç maddelerini satın alırdı.** O tarihlerde endüstrinin bugünkü gibi güç kazanmamış olması ve bilhassa yabancı müdahalenin mevcut olmayışı paranın çoğunlukla köyde birikmesine ve köy halkının ilkel bir hayat yaşamalarına karşılık satın alma gücünün üstün kalmasına sebep oluyordu.

Daha sonra Cumhuriyet hükümetlerinin kurduğu millî endüstri incelenecek olursa bunların çoğunlukla köy halkının vazgeçilmez temel ihtiyaçlarını karşılamaya yöneldiği ve ilkel maddelerin çoğunu da köyden satın aldığı görülecektir Sümerbank'ın kurduğu tekstil endüstrisi pamuk ile yapağısını köyden almış ve ona kumaş satmıştır. Ayni kuruluş ayakkabı ve deri eşya yapımında kullandığı deriyi gene köylüden almaktaydı. Şeker endüstrisi köylüden pancar almış ve köylüye şeker satmıştır. Üç örnekle anlatılmaya çalışılan köy ve endüstri ilişkileri şehrin köyü kıyasıya sömürmesine elverişli değildir.

Bugün ise şehir köyden fazla birşey almamakta ve köye pek çok şey satmaktadır. İşin fenası köye satılan ihtiyaç maddelerinin büyük bir çoğunluğu da yabandan gelmekte ve köyden çıkan paranın gerçekten önemli bir kısmı bir daha geri gelmemek üzere köyü terk etmektedir. Lâstik, plastik, margarin, gazoz, radyo ve köye mal olmaya başlayan birçok rahat yaşama aracı bu oluşuma örnek olarak gösterilebilirler. Artık köye de girmiş olan naylon giyim eşyalarının çoğunlukla yabandan geldiğini ve bunu imal etmek için köylüden birşey alınmadığını biliyoruz. **Soya yağını margarin halinde köylüye satıp yedirenler, onun elindeki zeytinyağlarını satın almamakta ve başka ülkelere ihracını da kısıtlamaktadırlar.** Bu şartlar altında köylü, köyden şehire göç etmekten başka çare bulamamakta ve şehire geldiği zaman da işsizlik yakasına yapışmaktadır. Şehirde bir gecekondu kurup geçinme imkânları hazırlayamayanların yapacakları tek iş bir çaresini bulup Türkiye'den çıkmak ve kendini sömüren yabancı endüstrinin hizmetine girmek oluyor. Halbuki tarım endüstri dengesini tesis suretiyle köylüyü köyünde mutlu kılmak ve onu yaşadığı toprağa bağlamak pek mümkündür. Bu düşünüş tarzının iyi örneklerini vermiş olan toplumları incelemek suretiyle fikri tesbite çalışalım. .

Çeşitli Dünya ülkelerinde tarımsal gelirin endüstriye intikal eden miktarlarını aşağıdaki tablo bize açık bir şekilde göstermektedir.

Görüldüğü gibi İngiliz endüstrisi üretimini tarım kesiminin ihtiyaçlarına yönetmiş ve bu kesimde üretimi etkileyecek araç ve gereç imalini ön plâna almış olduğu için tarımdan dolayısıyla köyden endüstriye intihal eden gelir tüm tarım gelirinin yarısına kadar yükselmiş bulunuyor. Bu sayede şehirler kendilerini besleyecek olan köy ünitelerini kuvvetlendirmiş ve onları güçlü alıcılar haline getirmiş bulunuyorlar. Buna karşılık millî endüstrisi tarım kesiminin dolayısıyla köyün ihtiyaçlarına yönelmemiş bulunan Yugoslavya, İspanya ve Yunanistan'da endüstri köye çok az şey satabilmekte ve üretgenlik bundan dolayı artırılmadığından köy üniteleri fakir pazarlar halinde kalmaktadırlar. Bu takdirde köy kendi endüstrisinin sağlayamadığı traktör ve eker biçer gibi diğer tarım âletleri ile ihtiyaçlarını yabancı endüstrilerden sağlama yoluna gitmeye ve günden güne fakirleşmeye mahkûmdur. Türkiye'deki endüstrinin durumu da aynen İspanya, Yugoslavya ve Yunanistan'daki gibidir. Köylünün eline geçen paranın büyük bir kısmı endüstriye yatırıldığı halde, bu endüstri tam manasıyla millî olmadığından paranın önemli bir kısmı dışarı kaçar. Tarımsal üretimi etkileyecek olan taşıtlar, traktör, ziraat ilâçları ve köylünün şahsî ihtiyaçları için ödenen para ise çoğunlukla dışarı gitmektedir.

Dengesizliği besleyen ve artıran bu durumu millî endüstrimizi yurt gerçeklerine ve köy ihtiyaçlarına yönetmekle tashih edebiliriz. Fakat bu husus bugüne kadar düşünülmemiş ve endüstri nerede fazla kazanç varsa o kesime akmıştır. Şehirde yaşayanların köyden şehire gelen parayı ölü

yatırımlar halinde lüks konutlar yapımı için harcamış olmaları yanında ekserisi ithal konusu olan konfor vasıtalarına yatırmış olmaları, köyün parasının dışarıya kaçmasına ve köylünün her gün biraz daha fakirleşmesine sebep olmuştur.

Şehirde yaşayanlar kendi aralarında yürüttükleri alış veriş, banka ve faiz gelirleri, komisyonlar ile mutluluklarını sürdürmeye çalışmışlar, bu durum onları bir süre sonra yabancı sermayenin oyuncağı haline getirmiştir.

Köyden şehire akının yapıcı sebebi köyün fakirliğidir. Hizmet kesiminde görev almış kalabalık bir memur kitlesi ile diğer hizmetleri yürütenler aldıkları ücret ile optimal şartları sağlayamadıkları halde şehri terketmek ve köye giderek üretim işlerinde görev almak istememektedirler. Böyle bir ortamda yabancı şirketler şehirli aracılığı ile Türk köyünü sömürmeye devam etmektedirler. Bu sömürme devam ettiği sürece köyden şehire akın durdurulamayacak ve bir süre sonra da şehirde yaşamak bir cehennem azabı haline gelecektir. Yiyecek maddeleri ile köyün sağladığı ihtiyaç maddelerinin alabildiğine pahalılaşması ve buna rağmen köylünün eline yeterli miktarda para geçmeyişi, köyün üretim takatinin düşük ve şehirlerde karargâh kurmuş olan aracı gurupların astronomik çıkarlar sağlamakta oluşları ile izah edilebilir. Türkiye bugünkü hali ile bu akımı durduracak bir tedbir almış değildir. Filhakika bu konuda bilgi sahibi olan ileri ülkelerde de köyden şehire akın eğilimini durdurmak kolay olmamıştır. Birleşmiş Milletlerin bir ihtisas organı olan Milletlerarası Çalışma Ofisi (ILO) durumu şöyle özetliyor:

> **………….Tarım kesiminin dışındaki kesimlere kayma bütün Dünyada dikkati çeken bir eğilim haline gelmiş bulunuyor. Emek artık toprağı terk etmektedir. Bütün ülkelerde üretimde kullanılan tüm insan gücü içinde, tarıma tahsis edilen miktarın her yıl biraz daha azaldığına şahit oluyoruz. Fransa'da bir aşıra yaklaşık bir süreden beri tarım kesimindeki insan gücünde azalma müşahede edilmektedir.**
>
> **Avustralya'da bu cereyan 1930 da başlamış ve Kanada, Danimarka, Almanya, Norveç'e de sirayet etmiştir. Bilhassa son yirmi yıl içinde azalma hayli hızlı olmuştur.**
>
> **Tarım kesimini terk edip diğer kesimlerde görev almış olan kişilere neden dolayı tarımı terk ettikleri sorulduğunda değişik cevaplar alınmaktadır. Gerçek sebebi öğrenmek için çeşitli ülkelerde araştırmalar yapılmıştır. Genel olarak tarımı terekedenler daha fazla ücret sağlamaktadırlar. Bunlar iliştikleri yeni kesimde daha az çalışarak, daha çok kazanma, daha rahat bir hayat sürme, eğitim, nakil vasıtalarından faydalanma olanağına kavuşuyorlar. Daha küçük bir evde daha mutlu ve daha emniyetli bir hayat sürüyorlar.**
>
> **(ILO, Why Labour Leaves the Land, Geneva, 1960)**

İfadelere dayanılarak yapılan araştırmalar bilimsel yoldan değerlendirilince tarım kesimi dışında sağlanan izafi gelirin yüksek ve iş bulma imkânlarının açık olması iki yapıcı sebep olarak ortaya çıkmaktadır. Bu iki ciddi sebep gelecek yıllarda da etkisini devam ettirecek olursa köy ünitesinin tamamen silinmesinden korkulmaktadır. Gerçekten ileri endüstri ülkelerinde her gün biraz daha gelişen endüstri merkezlerinin hudutları birbirine karışmaya ve köyler kaybolmaya başlamıştır. Geri kalmış ülke köyünü, pazar edinen bu güçlü endüstrilerin kendi köy ünitelerini yok etmeyi göze almış olmaları şüphesiz yanlış bir davranıştır. Çünkü bugün mamullerini geri kalmış ülkelere pahalı fiyatlarla satıp, onların tarımsal ürünlerini yok bahasına alabilen bu güçlü ekonomiler, geri ülkelerin uyanıp millî endüstrilerini kurmaları halinde pazar olanağından mahrum kalabilirler. Bu takdirde üretim artığı haline gelecek olan endüstri ürünleri için satış imkânı bulmak ve kendi halklarını doyuracak miktarda yiyecek maddesi satın almak gerçekten güç olacaktır.

Yakın bir gelecekte endüstri yiyecek maddelerini de sentez yoluyla imal edip insanın toprakla ilişkisini tamamen kesemeyeceğine göre, ileri ülkeler arasındaki endüstri rekabetinin onları meçhul bir istikamete götürdüğünü daha şimdiden söyleyebiliriz. Açlığın tehdidi altına girmiş olan Dünyada yiyecek maddeleri her gün biraz daha önem kazanmakta ve başta Amerika olmak üzere bütün endüstri ülkelerinin geri kalmış ülkeleri endüstrileşmekten vazgeçerek tarıma önem verme

bakımından teşvik etmeleri tehlikenin sezildiğini göstermektedir.

Bu suretle önce kazanç hırsı ile işe girişen endüstri ülkelerinin bozduğu Dünya çapındaki tarım endüstri dengesi yeniden tesis edilmeye çalışılmaktadır. Fakat Hindistan'da başlayan açlık, üretim olanağından mahrum ve tembelliğe alışmış milyonların tutumu bunun kolay bir iş olmayacağım gösteriyor. Artık insanlar rahat bir ömür sürmek ve büyük şehirlerde yorulmadan yaşamak istemektedirler. Bunları tekrar köylere göndererek karasapanın başına geçirmek ve üretime zorlamak kolay bir iş değildir. Büyük şehrin bunalmış genç kuşakları, yaşama olanakları daraldığında **«Asî gençler»** olarak ortaya çıkmakta ve yeni bir problem teşkil etmektedirler. Ahlâkın bozulması, kumar ve fuhuşun gelişmesi, uyuşturucu madde iptilâsı, insanları köyden şehre çektikten sonra onları olanaksız olarak kendi haline terk etmenin acı sonuçları halindedir, işler böyle bir noktaya gelince genel olarak bir savaş beklenir. **Fakat politikacıların gayretleri ile savaşlar da önlenmiş olduğu için bunalım her geçen gün etkilerini biraz daha artırıyor. Köyler bomboş ve şehirler ise lüzumundan fazla kalabalık, bu iki ünite arasındaki denge tarihte görülmemiş bir kalıba göre bozulmuş bulunuyor.**

Dengeyi kurabilmek için şehirle köy arasında ve hem tarımsal hem de endüstriel karakter gösteren yeni bir ünitenin yaratılması gerekmektedir. Bu ünite hem tarım ve hem de endüstri karakterini taşıyacak, köy ile şehir arasında bir köprü vazifesi görecektir. Bu küçük ünite içinde tarım endüstri dengesini kurmak ve iki kesim arasındaki gelir dağılışını tanzim çok daha kolay ve iyi plânlandığı takdirde sonuçlan bakımından da uyarlı bir uygulama olur.

MORAL ZORUNLUKLAR:

Çağımızda toplumları tehdidi altına almış olan ters gelişmeler, ekonomik yönleri kuvvetli olan endüstrileşmiş toplumların, geri kalmış tarımsal topluluklar üzerine yapageldikleri baskının artmış olmasından ibaret değildir. Şehirleşmeye paralel olarak kalabalık merkezlerde ahlâk ve insanlar arasındaki ilişki de bozulmakta mutsuzluğu artıran önemli bir etken haline gelmektedir. Halperin büyük şehrin moral çöküntüsünü elle tutulur gözle görülür bir örnekle tanımlama bakımından bize yardım için köyde ve şehirde yapılmakta olan ölüm merasimlerini örnek alıyor. Gerçekten Ankara ve İstanbul ile İzmir gibi kalabalık şehirlerde insanlar en yakın arkadaşlarının bile ölüm haberlerini gazetelerden okumakta ve bazen işi olduğu için yıllarca dostluk ettiği bir arkadaşına son görevini de yapamamaktadır. Ankara'da yaşayanlar **«Hacı Bayram»** camiinde yapılan cenaze merasimlerinde büyük bir çoğunluğun ölüyü Anafartalar caddesine kadar takip ettikten sonra ortadan kaybolduklarını ve işlerinin başına döndüklerini bilirler.

> Cenaze merasimlerinin tenha veya kalabalık oluşu, ölü ile yaşayanlar arasındaki sevgi ve bağlantıdan çok, ölünün geride kalan aile fertlerinin malî ve politik nüfuzu ile alâkalıdır.
>
> **Ünlü kişilerin yaşlı anaları öldüğü zaman camilerin kapısı kum gibi insanla dolduğu halde, bazen topluma büyük hizmetler yapmış olan kişiler mezara kadar üç dört arkadaşı tarafından götürülürler.**

Köyde olaylar böyle cereyan etmez. Köy ünitesi içinde doğum, düğün ve ölüm olayları ayrı ölçülere göre değerlendirilirler. Çünkü bu toplum içinde herkes birbirini yakından tanımakta ve beşerî ilişkiler normal kalıplara göre gelişmektedir. Fahişeler, uyuşturucu madde kullananlar, kaçakçılar ve kanun dışı geçim yollarını deneyenler köyde kolay tanımlanır. Çünkü köy ünitesi herkesin mutfağında ne pişirildiğini ve her saçağın altında neler olduğunu bilmekte ve izlemektedir. Şehirlerde ise bir semtte namuslu vatandaş rolü oynayan insanların, başka bir semtte ve kamuoyunun gözünden gizlenmiş bir noktada en büyük alçaklıklara alet olduğu çok görülmektedir. Şehirlerde kamuoyunun kontrolü, polis tarafından yürütülür. Fakat toplumu moral değerlerle yönetmek, polis gücü ile yönetmekten çok daha kolay ve çok daha olumlu bir yönetim şeklidir. Şehirlerde komşuluk ve karşılıklı yardımlaşma materyalist ölçüler içinde yok olmuştur. **Bazen aynı apartmanda karşılıklı dairelerde oturanlar yıllarca tanışmaz ve konuşmazlar. Buna karşılık**

dairelerin birinde, dul bir kadınla üç yetim, babaları için döğünürken karşı daireden çılgınlıkların yapıldığı sarhoş partilerinin düzenlendiği çok görülmüştür. Eğitim, şehirde daha başarısızdır. İnsanın insana dost olmadığı inancı ilköğretimini şehirde yapmış kişilerde daha kolay yerleşmektedir.

Köyde yetişenler ise daha önce izah edildiği gibi **«İnsanın insana dost olduğuna»** inanırlar. Çağımızda milletlerarası ilişkileri insancıl bir düzeyde tutup sulhun korunması için köyde yetişmiş iyi niyetli kişilere, çıkarından başka hiç bir değer ölçüsü tanımayan şehirli aydınlardan daha çok ihtiyaç vardır.

Şehirli aile ile köyde yaşayan aile arasında da önemli sosyal farkların belirdiğini görüyoruz. Köylü aile genel olarak şehirli aileden daha kalabalıktır. Bu aile içinde kişilerin belirli bir veri vardır. Yemek topluca yenir. Yemeğe başlarken ve bitirilirken Tanrıya şükretmek, köyün unutmadığı bir gelenektir. **Şehirde yaşayanlar ise dar yaşama olanağına uymak için ekseriya çocuk yapmaktan sakınır ve az kalabalık aileler olarak kalırlar.** Bu ailenin bütün fertleri değişik süre içinde işleri başında bulundukları için birlikte yemeğe oturulması bile mümkün olmaz. Gece hayatı anne ve baba ile çocuk arasındaki ilişkileri zayıflatır. Çocuklar bu kalabalık içinde ekseriya yalnız büyürler.

Kedi ve köpek gibi evcil hayvanlarla oynayarak ve doğanın harika gücünü izleyerek gelişmesi gereken çocuk, mekanik oyuncaklarla oynayarak yetiştiğinden sert tabiatlı ve kuru bir insan olarak gelişir.

Misafirperverlik ve muhtaç olana yardım işleri şehirde zayıflamıştır. Bu hizmetler bu yoldan politik güç kazanıp, nüfuz sahibi olmak isteyen gayri samimi kişiler tarafından ve dernekler aracılığı ile yürütülür. Bir tek misafirin bile şehirli aileyi ziyaret etmesi, ailede sinirlilik ve gerginlik yaratır. Bu insanlar dinî bayramlarda, tebriklere gitmemek ve gelen misafirleri kabul etmek külfetinden uzak kalmak için şehirlerden kaçarlar. Köylerde dinî ve millî bayramlar daha gösterişsiz ve fakat daha anlamlı kalıplara göre kutlanır. Köyde yetişen bir çocuk, babası, anası gibi köyün bütün yaşlılarına saygı ve bütün yaşlılar da çocuklara karşı sevgi beslerler. Şehirde ise bu saygıyı tesis etmek ve çocukların çevresinde çok muhtaç oldukları sevgi çemberini hazırlamak güç bir iştir.

Büyük şehirde Üniversiteye giden bir genç kızın babası yaşında bir erkek tarafından otobüste çimdiklendiği ve gençlerden ibaret bir grubun bir yaşlı ile alay ettiği çok görülmüştür. Netice itibariyle kalabalık endüstri merkezlerinde toplu yaşamanın gerektirdiği moral nitelikler zayıflamakta, bunun yerine çıkar esasına dayalı gayri İnsanî bir davranış güç kazanmaktadır. Bu gelişme insanlığın sonu ve sulhun muhafazası için tehlikeli bir gelişmedir. Her toplumun kendi inançları, politik anlayışı, örf ve âdetlerine uyarlı bir şekilde mutlu bir hayat yaşayabilmesi için, ekonomik koşullar kadar, moral ortamının da elverişli olması zarurî olduğundan toplumlar inanç ve eğilimlerine uyarlı bir noktada birleşmek ve materyalist değer ölçüleri kadar moral ölçüleri de yaşantılarına mal etmek durumunda bulunuyorlar. **Bunu yapmayan ve köyü alabildiğine ihmal ederek, kalabalık şehirlerde daha çok kazanma hırsı ile yumaklanan toplumlar, moral çöküntü içinde atalarının canları ve kanları bahasına döğüşerek onlara verdikleri toprakları satmak, yabancı çıkar gurupları ile birleşerek toplum zararına ortaklıklar kurmak, rahat yaşama bahasına namus ve şerefini pazara çıkarmak gibi yanlış davranışlara girebilirler.** Bu gibi insanların çoğunluğa geçmesi, maddî kaynakları ele geçirerek ve köyün manevî değer ölçülerini de bir istismar aracı olarak kullanarak onları kandırmaları o toplumun göçmesine ve dağılmasına sebep olabilir. Sırası gelince savaşabilmek ve gelecek kuşakların mutluluğu için canına kadar her şeyini verebilmek için insanların moral değerlere sosyal adalet duygusuna saygılı olmaları gerekiyor. Büyük şehir bütün bu duyguları zayıflatmaktadır.

Görüldüğü gibi endüstri devrimi büyük şehirlerin nüfusu ile sayısının hızla artmasına sebep olurken bir taraftan da ekonomik ve moral düzeni menfi yolda etkilemiştir. Toplumlar bu menfi gelişmeleri yenmek, tarım kesimi ile endüstri kesimi arasındaki dengesizliği gidererek hem tarım ve hem de endüstri için mutlu bir gelecek hazırlamak için tedbirler almak zorundadırlar. Şehirleşmenin sebep olduğu moral çöküntüler ile halk sağlığı üzerindeki yıkıntıları tamir için bilim adamları her zamankinden daha çok gayret sarf ediyorlar. Güçlü endüstri toplumları köyü kaybetmenin telâşı içindedirler Beri taraftan fakir ve geri tarımsal topluluklar, yeni sömürgeciliğin pazarı ve uygulama

alanı olmaktan bezmiş görünüyorlar.

Asya, Afrika ve Güney Amerika ülkelerinde başlamış ve güç kazanmış olan uyanış, bu toplumların süresiz olarak sömürülmelerinin mümkün olamayacağını gösteriyor. Böyle bir gelişme mümkün olduğu zaman geri toplumlar, ileri toplumların endüstri ürünlerine boykot ederek pazar olmaktan çıkacak, ileri toplumlar güç koşullar içinde ölesiye çalışarak onlara yiyecek sağlayan geri ülkelerin geri toplumlarını eski kalıplara göre sömüremeyeceklerdir. Bu durumda köy seviyesinde tarım endüstri dengesini kurabilmiş ve bu iki kesim arasında gelir dağılışını düzene sokmuş toplumlar, mutsuz gelişmelerin en az etkileyebileceği sosyal üniteler olarak ayakta kalacaklar, güçlü endüstri toplumları ile yalnız tarıma dayalı bir ekonomi ile yönetilen topluluklar ciddî güçlüklerle karşılaşacaklardır.

Kaynak:

Prof. Dr. Osman N. KOÇTÜRK, Türkiye'nin Kalkınmasında: Tarım Ve Sanayi- Yeni Bir Düzen : AGRİNDUS (Endüstri'nin Tarım Kesimi içinde Entegrasyonu), Ekim 1967 İstanbul